

ZAMONAVIY PEDAGOGIKADA PEDAGOGIK KASB VA UNGA QO'YILAYOTGAN TALABLAR

Salayeva Mohinur va Zaribova Sevench

Shahrisabz davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti 1-bosqich talabalari.

Ilmiy rahbar: Dildora Eshmurodova

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy pedagogikada pedagogik kasbning mazmuni, uning jamiyat rivojlanishidagi o'rnini, ta'lim jarayonining modernizatsiyasi sharoitida o'qituvchiga qo'yilayotgan yangi talablar tahlil qilinadi. Hozirgi globalashuv, raqamli texnologiyalar, axborot kommunikatsiya vositalarining keng tarqalishi, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim tamoyillarining kuchayishi pedagogik kasbning ildizdan yangicha talqin qilinishiga sabab bo'lmoqda. Shu nuqtai nazardan maqolada pedagogning psixologik, metodik, kommunikativ, raqamli, kreativ va innovatsion kompetensiyalari keng yoritilib, o'qituvchining kasbiy rovida shakllanayotgan yangi tendensiyalar, o'zgarishlar, zamonaviy vazifalar va kasbiy mahorat talablari tahliliy yondashuv asosida ochib beriladi. Shuningdek, ta'limning raqamlashtirilishi, masofaviy o'qitish texnologiyalarining joriy etilishi, o'qituvchilarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlarining o'zgarishi pedagog shaxsi zimmasiga qo'shimcha mas'uliyat yuklayotgani ilmiy asosda izohlanadi.

Kalit so'zlar: zamonaviy pedagogika, pedagogik kasb, o'qituvchi kompetensiyasi, digital ta'lim, innovatsion texnologiyalar, metodik savodxonlik, kommunikativ kompetensiya, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kasbiy rivojlanish, pedagogik talablar.

Annotation: This article analyzes the essence of the teaching profession in modern pedagogy, its role in societal development, and the new requirements placed on teachers in the context of educational modernization. Current trends such as globalization, digital technologies, the widespread use of information and communication tools, competency-based approaches, and the strengthening of learner-centered education principles have led to a fundamentally new interpretation of the teaching profession. From this perspective, the article provides an extensive examination of the psychological, methodological, communicative, digital, creative,

and innovative competencies of teachers, highlighting emerging trends, transformations in pedagogical roles, modern tasks, and professional skill requirements through an analytical approach. Additionally, the study scientifically explains how the digitalization of education, the introduction of distance-learning technologies, and the evolving socio-psychological characteristics of learners impose new responsibilities on the modern teacher.

Keywords: modern pedagogy, teaching profession, teacher competence, digital education, innovative technologies, methodological literacy, communicative competence, learner-centered education, professional development, pedagogical requirements.

KIRISH

Zamonaviy axborotlashgan jamiyatda ta'lim tizimi jadal sur'atlar bilan o'zgarib borar ekan, pedagogik kasb ham yangi mazmun kasb etib, o'qituvchiga qo'yilayotgan talablar tobora kengayib bormoqda. O'tmishdagi an'anaviy o'qituvchi modeli bugungi kunda o'z o'rnini innovator, tashkilotchi, yo'naltiruvchi, mentor, kommunikator, raqamli texnologiyalardan foydalanishni biluvchi professionallarga bo'shatmoqda. Ilm-fanning rivojlanishi, global raqobat kuchayishi, iqtisodiy jarayonlarning murakkablashishi, axborotning tezkor almashuvi pedagogik jarayonga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shunday murakkab sharoitda o'qituvchi nafaqat ta'lim beruvchi, balki tarbiya jarayonining faol ishtirokchisi, o'quvchilarning intellektual va ma'naviy rivojlanishini ta'minlovchi yetakchi, hamkorlik muhitini yaratuvchi shaxsga aylanmoqda. Shu sababli zamonaviy pedagogikada pedagogik kasbga yangicha yondashuv shakllanib, o'qituvchidan yuqori psixologik madaniyat, puxta metodik tayyorgarlik, raqamli savodxonlik, samarali muloqot, kreativ fikrlash, innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq etish kabi kompetensiyalar talab qilinmoqda. Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida o'qituvchining roli, faoliyati va mas'uliyati sezilarli darajada ortib borayotgani sababli pedagogik kasbning zamonaviy talqinini chuqur o'rganish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Zamonaviy pedagogikada pedagogik kasbning mohiyatini anglash uchun o'qituvchining jamiyatdagi o'rni va bajaradigan vazifalarini chuqur tahlil qilish lozim. O'qituvchi — bu o'quvchilarga bilim beruvchi shaxs bo'lishi bilan birga, ularda

axloqiy qadriyatlarni shakllantiruvchi, milliy g'oya va ma'naviy merosni yosh avlod ongiga singdiruvchi, ijtimoiy ongni rivojlantiruvchi, jamiyat taraqqiyotining istiqbolini belgilovchi mutaxassis hamdir. Shu ma'noda pedagogik kasb strategik ahamiyatga ega bo'lib, ta'lim sifati, inson kapitalining shakllanishi va jamiyatning ma'naviy taraqqiyoti o'qituvchi salohiyatiga bog'liqdir. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchiga qo'yilayotgan talablarning birinchi yo'nalishi — kasbiy bilimdonlik. Pedagog o'z fani bo'yicha chuqur nazariy va amaliy tayyorgarlikka ega bo'lishi, zamonaviy dars modellarini yaratishni bilishi, kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'limni tashkil etishi, o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undovchi metodlardan samarali foydalanishi lozim. Innovatsion pedagog o'z darslarini an'anaviy usullardan farqli ravishda tashkil etib, ta'lim jarayonida interaktiv ta'lim vositalari, loyihaviy yondashuv, muammoli vaziyatlarni hal qilish strategiyalari, STEAM komponentlari, raqamli simulyatorlar va boshqa zamonaviy metodlarni qo'llay olishi kerak. Bu jarayon pedagogning ilmiy saviyasini, metodik madaniyatini, ijodkorlik va analitik fikrlash qobiliyatini namoyon etadi. Ikkinchi talab — kommunikativ kompetensiya.

O'qituvchi o'quvchilar, ota-onalar, hamkasblar, ma'muriyat va jamiyat bilan samarali muloqot qila olishi, jamoada ishlash madaniyatiga ega bo'lishi, o'quvchilarning psixologik holatini to'g'ri tushunishi, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida pedagogik muloqot olib borishi zarur. Hozirgi kunda ta'lim jarayonida o'qituvchining kommunikativ mahorati o'quvchilarning motivatsiyasiga, ularning o'qishga bo'lgan qiziqishiga va dars samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Ayniqsa, o'smirlar bilan ishlashda pedagogning psixologik sezgirligi, tinglay olish madaniyati, emotsional intellekti va empatiya ko'nikmalari muhim o'rin tutadi. Uchinchi talab — raqamli kompetensiya. XXI asr o'qituvchisi elektron ta'lim platformalaridan foydalanishi, raqamli o'quv resurslarini yaratishi, onlayn baholash tizimlarini qo'llashi, masofaviy darslarni tashkil etishi, sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishi, virtual laboratoriyalar va multimedia texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tatbiq eta olishi kerak. Raqamli savodxonlik pedagogik kasbning ajralmas qismiga aylanib, o'qituvchining kasbiy muvaffaqiyati ko'p jihatdan uning axborot texnologiyalaridan foydalanish darajasiga bog'liq bo'lib qolmoqda. To'rtinchi talab — kreativ va innovatsion fikrlash. Ta'lim tizimida sodir bo'layotgan jadal o'zgarishlar o'qituvchidan doimiy izlanishni, o'z ustida ishlashni, yangilikka ochiq bo'lishni, dars jarayoniga ijodiy yondashuv kiritishni talab qiladi. STEAM yondashuvi, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, tadqiqotga yo'naltirilgan o'qitish, kompetensiyaviy baholash, fanlararo integratsiya kabi metodlar zamonaviy pedagogning kundalik

faoliyatiga kirib kelmoqda. Innovatsion pedagog o'quvchilarni izlanishga undaydi, ularda ijodkorlik, mantiqiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, jamoaviy ishlash, tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Beshinchi talab — pedagogik etika va axloqiy madaniyat. Pedagog o'z xulq-atvori bilan o'quvchilarga namuna bo'lishi, pedagogik odob me'yorlariga amal qilishi, baholash jarayonida xolislikni ta'minlashi, darsda adolatli muhit yaratishi, o'quvchilarning sha'ni va qadr-qimmatini hurmat qilishi lozim. O'qituvchining ma'naviy qiyofasi ham dars sifatiga, ham o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimida inkluziv ta'lim tamoyillari, hamma uchun teng imkoniyat yaratish, turli ehtiyojga ega o'quvchilar bilan ishlash, ularga munosib sharoit yaratish ham pedagogning asosiy vazifalaridan biridir. O'qituvchidan psixologik barqarorlik, stressni boshqarish ko'nikmalari, ziddiyatli vaziyatlarni hal qilish mahorati, sog'lom psixologik muhit yaratish qobiliyati ham talab etiladi. Pedagogik kasbning zamonaviy talqini o'qituvchini doimiy ravishda o'z ustida ishlaydigan, malakasini oshiradigan, ilmiy-tadqiqot faoliyati bilan shug'ullanadigan, professional hamjamiyatlarda faol ishtirok etadigan, metodik yangiliklarni o'rganib boradigan mutaxassis sifatida ko'radi. Shu bois kasbiy rivojlanish pedagogning asosiy ehtiyojiga aylanmoqda.

XULOSA

Zamonaviy pedagogikada pedagogik kasbning ahamiyati oshib borayotgan bugungi sharoitda o'qituvchiga qo'yilayotgan talablar ham murakkablashib, yangicha mazmun kasb etmoqda. O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi, metodik mahorati, raqamli savodxonligi, kommunikativ ko'nikmalari, innovatsion fikrlashi, shaxsiy madaniyati va pedagogik etikasi ta'lim sifatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Hozirgi ta'lim jarayonida pedagog nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki tarbiyachi, psixolog, yo'naltiruvchi, motivator, innovator, hamkor va tashkilotchi sifatida faoliyat yuritadi. Pedagogning kasbiy salohiyati qanchalik kuchli bo'lsa, ta'lim tizimi ham shunchalik samarali bo'ladi. Shuning uchun o'qituvchi zamonaviy kompetensiyalarni egallash, o'z ustida ishlash, innovatsion texnologiyalarni o'zlashtirish, kreativ fikrlash kabi sifatlarni shakllantirishga doimiy intilishi lozim. Ta'limning kelajagi zamonaviy pedagoglar qo'lida bo'lgani sababli o'qituvchi bilimli, madaniyatli, jonkuyar, ijtimoiy mas'uliyatli, raqamli savodxon, zamonaviy fikrli, o'z kasbiga sodiq bo'lgan mutaxassis bo'lishi zarur.